UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

13 päivänä lokakuuta 2016*

Ennakkoratkaisupyyntö — Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa — Tuomioistuimen toimivalta sekä tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa — Asetus (EY) N:o 2201/2003 — 1 artiklan 1 kohdan a alakohta — Asiallinen soveltamisala — Avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, jonka kolmas on nostanut toisen puolison kuoltua — 3 artiklan 1 kohta — Kantajan asuinpaikkajäsenvaltion tuomioistuimen toimivalta käsitellä tällainen kanne — Ulottuvuus

Asiassa C-294/15,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Sąd Apelacyjny w Warszawie (Varsovan toisen asteen tuomioistuin, Puola) on esittänyt 20.3.2015 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 17.6.2015, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Edyta Mikołajczyk

vastaan

Marie Louise Czarnecka ja

Stefan Czarnecki,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Ilešič sekä tuomarit A. Prechal, A. Rosas, C. Toader (esittelevä tuomari) ja E. Jarašiūnas,

julkisasiamies: M. Wathelet,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,

— Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan P. Pucciariello, avvocato dello Stato,

— Euroopan komissio, asiamiehinään M. Wilderspin ja A. Stobiecka-Kuik,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.5.2016 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* * Oikeudenkäyntikieli: puola.

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (EUVL 2003, L 338, s. 1) 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennen ja kuudennen luetelmakohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa valittajana on Edyta Mikołajczyk ja vastapuolina edesmennyt Stefan Czarnecki, edustajanaan pääasian oikeudenkäynnissä edunvalvoja, sekä Marie Louise Czarnecka ja joka koskee viimeksi mainittujen solmiman avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevaa vaatimusta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin lainsäädäntö

3 Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan ensimmäisen ja kahdeksannen perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”1) Euroopan yhteisö on asettanut tavoitteekseen luoda vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen, jossa taataan henkilöiden vapaa liikkuvuus. Tätä varten yhteisö toteuttaa muun muassa siviilioikeudellisia asioita koskevan oikeudellisen yhteistyön alalla toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta.

– –

8) Avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien tuomioiden osalta tätä asetusta olisi sovellettava ainoastaan aviosuhteen purkamiseen eikä siinä pitäisi käsitellä kysymyksiä esimerkiksi avioeron syistä, avioliiton varallisuusoikeudellisista vaikutuksista tai muista mahdollisista liitännäistoimenpiteistä.”

4 Kyseisen asetuksen 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan, riippumatta siitä millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät:

a) avioeroon, asumuseroon tai avioliiton pätemättömäksi julistamiseen;

– –

3. Tätä asetusta ei sovelleta seuraaviin asioihin:

a) vanhemmuuden vahvistaminen tai kiistäminen;

b) lapseksiottamista koskevat päätökset, lapseksiottamista edeltävät toimenpiteet tai lapseksiottamisen kumoaminen tai peruuttaminen;

c) lapsen sukunimi ja etunimet;

d) vajaavaltaisuudesta vapauttaminen (emancipation);

e) elatusvelvoitteet;

f) tarkoitemääräykset (trust) ja perintö;

g) lasten tekemien rikosten johdosta toteutetut toimenpiteet.”

5 Asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Puolisoiden avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevassa asiassa ovat toimivaltaisia sen jäsenvaltion tuomioistuimet,

a) jonka alueella:

— puolisoiden asuinpaikka on, tai

— puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen, tai

— vastaajan asuinpaikka on, tai

— jommankumman puolison asuinpaikka on, jos puolisot jättävät yhteisen hakemuksen, tai

— hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä, taikka

— hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä ja hän on joko kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, hänen ’kotipaikkansa’ on siellä;

_ _”

6 Kyseisen asetuksen 17 artiklassa, jonka otsikko on ”Toimivallan tutkiminen”, säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne koskee asiaa, jossa se ei tämän asetuksen mukaan ole toimivaltainen mutta jonka toisen jäsenvaltion tuomioistuin on tämän asetuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan, tuomioistuimen on omasta aloitteestaan jätettävä asia käsittelemättä.”

Puolan oikeus

7 Ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että 25.2.1964 annetun perhe- ja huoltolain (kodeks rodzinny i opiekuńczy) (Dz. U. nro 9, järjestysnumero 59, sellaisena kuin se on muutettuna) 13 §:n 1 momentin mukaan jo avioliitossa oleva henkilö ei voi solmia avioliittoa.

8 Kyseisen lain 13 §:n 2 momentissa säädetään, että jokainen, jolla on tätä koskeva oikeudellinen intressi, voi vaatia avioliiton pätemättömäksi julistamista, jos toisen puolison aiemmin solmima avioliito on voimassa.

9 Lain 13 §:n 3 momentissa säädetään, että avioliittoa ei voida julistaa pätemättömäksi sillä perusteella, että toisen puolison aiemmin solmima avioliitto on voimassa, jos aikaisempi avioliitto on päättynyt tai julistettu pätemättömäksi, ellei kyseinen avioliitto ole päättynyt uuden avioliiton solmineen, aiemmin solmitussa avioliitossa olleen henkilön kuolemaan.

10 Lisäksi 17.11.1964 annetun siviiliprosessilain (kodeks postępowania cywilnego) (Dz. U nro 43, järjestysnumero 296, sellaisena kuin se on muutettuna) 1099 §:n mukaan asiaa käsittelevä tuomioistuin tutkii viran puolesta kaikissa menettelyn vaiheessa kansallisten tuomioistuinten toimivallan puuttumisen, ja jos tällaista toimivaltaa ei ole, tuomioistuin jättää kanteen tutkimatta. Kansallisten tuomioistuinten toimivallan puuttuminen on peruste menettelyn pätemättömyydelle.

Pääasian tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

11 Edyta Mikołajczyk nosti 20.11.2012 Sąd Okręgowy w Warszawiessa (Varsovan alueellinen tuomioistuin, Puola) kanteen Stefan Czarneckin ja Marie Louise Czarneckan (os. Cuenin) välisen avioliiton, joka oli solmittu 4.7.1956 Pariisissa (Ranska), pätemättömäksi julistamiseksi. Mikołajczyk ilmoitti kanteessaan olevansa Stefan Czarneckin ensimmäisen aviopuolison eli 15.6.1999 kuolleen Zdzisława Czarneckan testamentin saaja.

12 Mikołajczykin mukaan Stefan Czarneckin ja Zdzisława Czarneckan avioliitto, joka oli solmittu 13.7.1937 Poznańissa (Puola), oli ollut voimassa Stefan Czarneckin ja Marie Louise Czarneckan välisen avioliiton solmimishetkellä, joten tässä viimeksi mainitussa avioliitossa oli kyse kaksinnaimisesta, ja tästä syystä se oli julistettava pätemättömäksi.

13 Marie Louise Czarnecka vaati, että pätemättömäksi julistamista koskeva kanne jätetään tutkimatta Puolan tuomioistuinten toimivallan puuttumisen vuoksi. Marie Louise Czarneckan mukaan tämä kanne olisi pitänyt nostaa asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan toisen ja kolmannen luetelmakohdan mukaisesti joko sen jäsenvaltion tuomioistuimessa, jossa puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli, kun toinen puolisoista asuu siellä edelleen, tai sen valtion tuomioistuimessa, jossa vastaajan asuinpaikka on, ja näissä molemmissa tapauksissa kyse on Ranskan tuomioistuimista. Stefan Czarneckia, joka oli kuollut 3.3.1971 Ranskassa, pääasiassa edustava edunvalvoja yhtyi Marie Louise Czarneckan vaatimuksiin.

14 Sąd Okręgowy w Warszawie hylkäsi tämän oikeudenkäyntiväitteen 9.9.2013 antamallaan määräyksellä, joka tuli lainvoimaiseksi, koska osapuolet eivät valittaneet siitä, ja Sąd Okręgowy w Warszawie katsoi olevansa asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennen luetelmakohdan nojalla toimivaltainen käsittelemään avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen.

15 Aineellisesti kyseinen tuomioistuin hylkäsi mainitun kanteen perusteettomana 13.2.2014 antamallaan tuomiolla sillä perusteella, että kantaja ei ollut osoittanut, että Stefan Czarneckin ensimmäinen avioliitto oli ollut vielä voimassa hetkellä, jona tämän ja Marie Louise Czarneckan avioliitto solmittiin, ja kyseinen tuomioistuin katsoi toteamiensa tosiseikkojen perusteella, että tämä ensimmäinen avioliitto oli päinvastoin päättynyt avioeroon 29.5.1940.

16 Mikołajczyk valitti tästä tuomiosta Sąd Apelacyjny w Warszawieen (Varsovan muutoksenhakutuomioistuin), joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin.

17 Kyseinen tuomioistuin katsoo, että sen on asetuksen N:o 2201/2003 17 artiklan ja siviiliprosessilain 1099 §:n nojalla tutkittava viran puolesta kansainvälinen toimivaltansa pääasian käsittelemiseksi huolimatta siitä, että ensimmäisen asteen tuomioistuin on jo lausunut tästä.

18 Tältä osin kyseinen tuomioistuin esittää epäilyjä erityisesti asetuksen N:o 2201/2003 1 ja 3 artiklan tulkinnasta ja toivoo selvennystä kyseisen asetuksen aineellisesta soveltamisalasta. Näin ollen se pohtii ensinnäkin sitä, kuuluuko avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, joka on nostettu toisen puolison kuoltua, tämän asetuksen soveltamisalaan. Se toteaa tässä yhteydessä, että mainitulla asetuksella on kumottu tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskevissa asioissa 29.5.2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1347/2000 (EYVL 2000, L 160, s. 19), jonka sisältö oli pitkälti samanlainen

kuin 28.5.1998 annetulla neuvoston säädöksellä hyväksytyn tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoasioissa tehdyn yleissopimuksen (EYVL 1998, C 221, s. 2) sisältö. Tähän yleissopimukseen liittyvässä Alegria Borrásin laatimassa ja neuvoston hyväksymässä selitysmuistiossa (EYVL 1998, C 221, s. 27) on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan täsmennetty, että yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävät menettelyt, joissa avioliiton pätevyyttä tarkastellaan sen pätemättömäksi julistamista koskevan sellaisen kanteen yhteydessä, joka on nostettu toisen tai molempien puolisoiden kuoltua.

19 Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalan osalta toiseksi sitä, kattaako mainitun asetuksen soveltamisala sellaisen avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen, jonka on nostanut muu henkilö kuin toinen puolisoista.

20 Mikäli tähän toiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toivoo vastausta kysymykseen siitä, voiko jäsenvaltion tuomioistuinten toimivalta sellaisissa avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevissa asioissa, joissa kanteen on nostanut kolmas henkilö, perustua asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa tarkoitettuihin perusteisiin niin, että sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jossa tällä kolmannella henkilöllä on asuinpaikka, voivat olla toimivaltaisia ilman, että on olemassa yhteys asiaa käsittelevän tuomioistuimen ja aviopuolisoiden tai toisen aviopuolison asuinpaikan välillä.

21 Näissä olosuhteissa Sąd Apelacyjny w Warszawie päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Kuuluvatko asiat, jotka koskevat avioliiton pätemättömäksi julistamista toisen puolison kuoltua, asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan?

2) Mikäli vastaus ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä, kattaako asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisala sellaiset avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat asiat, joissa kanteen on nostanut muu henkilö kuin toinen puolisoista?

3) Mikäli vastaus toiseen kysymykseen on myöntävä, voiko tuomioistuimen toimivalta sellaisissa avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevissa asioissa, joissa kanteen on nostanut muu henkilö kuin toinen puolisoista, perustua asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa tarkoitettuihin perusteisiin?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen ja toinen ennakkoratkaisukysymys

22 Ensimmäisellä ja toisella kysymyksellään, jotka on syytä käsitellä yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy, kuuluuko avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, jonka kolmas henkilö on nostanut toisen puolison kuoltua, asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan.

23 Asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan asetusta sovelletaan, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, siviilioikeudellisissa asioissa, jotka liittyvät avioeroon, asumuseroon tai avioliiton pätemättömäksi julistamiseen.

24 Sen määrittämiseksi, kuuluuko vaatimus tämän asetuksen soveltamisalaan, on nojauduttava vaatimuksen kohteeseen (tuomio Gogova, C-215/15, EU:C:2015:710, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltävänä on avioliiton pätemättömäksi julistamista

koskeva kanne, joka koskee Marie Louise Czarneckan ja Stefan Czarneckin välillä 4.7.1956 Pariisissa solmittua avioliittoa ja joka perustuu aikaisemman, Stefan Czarneckin ja Zdzisława Czarneckan solmiman avioliiton väitettyyn voimassaoloon. Tämän kanteen kohde on siis lähtökohtaisesti asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettu avioliiton pätemättömäksi julistaminen.

25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei kuitenkaan ole varma siitä, kuuluuko tällainen kanne mainitun asetuksen soveltamisalaan, mikäli sen on nostanut kolmas henkilö toisen puolison kuoltua.

26 Tästä on todettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden säännöksen tulkinnassa on otettava huomioon säännöksen sanamuodon lisäksi sen asiayhteys ja säännöstöllä, johon se kuuluu, tavoiteltu päämäärä (tuomio 19.9.2013, van Buggenhout ja van de Mierop, C-251/12, EU:C:2013:566, 26 kohta ja tuomio 26.3.2015, Litaksa, C-556/13, EU:C:2015:202, 23 kohta).

27 Ensinnäkin on todettava asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuodosta, että tässä säännöksessä nimetään asetuksen soveltamisalaan kuuluviksi asioiksi muun muassa avioliiton pätemättömäksi julistaminen tekemättä eroa sen mukaan, mikä on tällaisen kanteen nostamispäivä toisen puolison kuolemaan nähden tai kuka on kanteen nostamiseen oikeutettu henkilö. Näin ollen on niin, että mikäli otetaan huomioon vain kyseisen säännöksen sanamuoto, avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, jonka kolmas henkilö on nostanut toisen puolison kuoltua, näyttää kuuluvan asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan.

28 Toiseksi tällaista asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan tulkintaa tukee tämän säännöksen asiayhteys.

29 Tästä on huomautettava, että asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 3 kohdassa luetellaan tyhjentävästi aihealueet, jotka jäävät tämän asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle, ja näihin kuuluvat muun muassa elatusvelvoitteet, tarkoitemääräykset (trust) ja perinnöt. Kyseisen asetuksen johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa täsmennetään lisäksi, että asetusta olisi sovellettava ainoastaan aviosuhteen purkamiseen eikä siinä pitäisi käsitellä kysymyksiä esimerkiksi avioliiton varallisuusoikeudellisista vaikutuksista.

30 Avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevaa kannetta, jonka on nostanut kolmas henkilö toisen puolison kuoltua, ei mainita tämän asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävissä aihealueissa, jotka on lueteltu asetuksen 1 artiklan 3 kohdassa.

31 Lisäksi on todettava, että vaikka on totta, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Mikołajczykin asiavaltuus pääasiassa liittyy hänen asemaansa Zdzisława Czarneckan testamentin saajana, kyseinen tuomioistuin täsmentää, että tämä oikeusriita koskee kuitenkin vain Marie Louise Czarneckan ja Stefan Czarneckin välisen avioliiton pätemättömäksi julistamista eikä se sen vuoksi kuulu asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 3 kohdan f alakohdassa säädetyn pois sulkemisen, joka koskee tarkoitemääräyksiä (trust) ja perintöjä, piiriin.

32 Kolmanneksi asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan tulkinnan, jonka mukaan avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, jonka on nostanut kolmas henkilö toisen puolison kuoltua, kuuluu kyseisen asetuksen soveltamisalaan, vahvistaa myös tämän asetuksen tavoite.

33 Tästä on huomautettava, että kuten asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan ensimmäisestä perustelukappaleesta ilmenee, tällä asetuksella edistetään vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen, jossa taataan henkilöiden vapaa liikkuvuus, luomista. Tätä tarkoitusta varten asetuksen II ja III luvussa on erityisesti säännöksiä tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta aviosuhteen purkamisen osalta, ja näiden sääntöjen tavoitteena on taata oikeusvarmuus (tuomio 16.7.2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, 47 ja 48 kohta).

34 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen kanteen sulkeminen asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalan ulkopuolelle haittaisi tämän tavoitteen toteutumista, koska tällainen poissulkeminen lisäisi oikeudellista turvattomuutta, joka liittyy yhtenäisen säännöstön puuttumiseen kyseisellä aihealueella, ja näin on sitäkin suuremmalla syyllä sen takia, että toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja virallisten asiakirjojen hyväksymisestä ja täytäntöönpanosta perintöasioissa sekä eurooppalaisen perintötodistuksen käyttöönotosta 4.7.2012 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 650/2012 (EUVL 2012, L 201, s. 107) ei kata kysymyksiä luonnollisten henkilöiden oikeudellisesta asemasta eikä perhesuhteita.

35 Lisäksi – kuten julkisasiamies on korostanut ratkaisuehdotuksensa 27 kohdassa – se, että pääasiassa kyseessä oleva avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne koskee avioliittoa, joka on jo päättynyt toisen puolison kuoleman johdosta, ei merkitse sitä, että tämä kanne ei kuuluisi asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan. Ei nimittäin ole poissuljettua, että jollakin henkilöllä on intressi saada avioliitto julistettua pätemättömäksi senkin jälkeen, kun se on päättynyt toisen puolison kuoleman johdosta.

36 Vaikka tällaista intressiä on arvioitava sovellettavan kansallisen säännöstön perusteella, ei sitä vastoin ole mitään syytä evätä kolmannelta henkilöltä, joka on nostanut avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen toisen puolison kuoltua, mahdollisuutta vedota asetuksessa N:o 2201/2003 säädettyihin yhdenmukaisiin lainvalintasääntöihin.

37 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, jonka kolmas henkilö on nostanut toisen puolison kuoltua, kuuluu asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan.

Kolmas kysymys

38 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kolmannella kysymyksellään, onko asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidettä ja kuudetta luetelmakohtaa tulkittava siten, että avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen nostanut muu henkilö kuin toinen puolisoista voi vedota mainituissa säännöksissä säädettyihin toimivaltaperusteisiin.

39 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin epäilee tähän kysymykseen annettavaa vastausta, koska jos vastaus on myöntävä, olisi tuomioistuimella, jolla ei ole mitään liittymää aviopuolisoiden tai toisen puolison asuinpaikkaan, toimivalta käsitellä kolmannen henkilön nostama avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne.

40 Tästä on todettava, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa säädetään avioeroa, asumuseroa ja avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevia asioita koskevat yleiset toimivaltaperusteet. Nämä objektiiviset perusteet, jotka eivät ole kumulatiivisia ja jotka ovat yksinomaisia, vastaavat aviosuhteen purkamista koskevien riitojen erityistarpeisiin mukautetun säännöstön tarpeeseen.

41 Siinä missä asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan ensimmäisestä neljänteen luetelmakohdassa viitataan nimenomaisesti aviopuolisoiden ja vastaajan asuinpaikkaan, tämän asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kuudennessa luetelmakohdassa sallitaan hakijan asuinpaikkaan perustuvan toimivaltasäännön (forum actoris) soveltaminen.

42 Näissä viimeksi mainituissa säännöksissä nimittäin annetaan tietyin edellytyksin sen jäsenvaltion tuomioistuimille, jonka alueella hakijalla on asuinpaikka, toimivalta käsitellä aviosuhteen purkamista koskeva asia. Näin ollen asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä luetelmakohdassa annetaan tällainen toimivalta, mikäli hakija on asunut siellä vähintään vuoden ajan

ennen hakemuksen tekemistä, kun taas 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan kuudennessa luetelmakohdassa annetaan tämä toimivalta myös, mikäli hakija on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä ja joko hän on kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai, tietyissä tilanteissa, hänen kotipaikkansa on siellä.

43 Näissä olosuhteissa on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämään kysymykseen vastaamiseksi määriteltävä näissä säännöksissä tarkoitetun käsitteen ”hakija” tarkka ulottuvuus, jotta voidaan todeta, onko tämä käsite rajattu koskemaan aviopuolisoita vai kattaako se myös kolmannet henkilöt.

44 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sekä unionin oikeuden yhdenmukainen soveltaminen että yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät, että unionin oikeuden sellaisen säännöksen sanamuotoa, joka ei sisällä nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen säännöksen sisällön ja ulottuvuuden määrittämiseksi, on tavallisesti tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhdenmukaisesti ja että tässä tulkinnassa on otettava huomioon säännöksen asiayhteys ja kyseisellä säännöstöllä tavoiteltu päämäärä (ks. vastaavasti tuomio 2.4.2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, 34 kohta ja tuomio 16.7.2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, 38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

45 Koska asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa ei ole nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen hakijan käsitteen ulottuvuuden määrittelemiseksi, tämä määrittely on tehtävä näiden säännösten asiayhteyden ja tämän asetuksen tavoitteen mukaisesti.

46 Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennen ja kuudennen luetelmakohdan asiayhteyden osalta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, että tässä artiklassa säädetään useista toimivaltaperusteista, joiden välillä ei ole hierarkiaa, vaan kaikki mainitussa artiklassa säädetyt objektiiviset kriteerit ovat keskenään vaihtoehtoisia (ks. vastaavasti tuomio 16.7.2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, 48 kohta).

47 Tästä seuraa, että toimivallan jakamista koskevan järjestelmän, josta asetuksessa N:o 2201/2003 säädetään aviosuhteen purkamisen osalta, tarkoituksena ei ole tehdä mahdottomaksi, että usea tuomioistuin on toimivaltainen. Siinä säädetään päinvastoin nimenomaisesti, että usea tuomioistuin voi olla samanaikaisesti toimivaltainen, eikä niiden välille ole säädetty hierarkiaa (tuomio 16.7.2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, 49 kohta).

48 Mainitun asetuksen 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa luetelluista kriteereistä unionin tuomioistuin on katsonut, että ne perustuvat eri perustein määriteltyyn puolisoiden asuinpaikkaan (tuomio 16.7.2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, 50 kohta).

49 Edellä esitetystä seuraa, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklassa, mukaan lukien tämän artiklan 1 kohdan a alakohdan viides ja kuudes luetelmakohta, säädetyt toimivaltasäännöt on laadittu aviopuolisoiden etujen turvaamiseksi.

50 Tällainen tulkinta on myös tämän asetuksen päämäärän mukainen; asetuksen tarkoituksena on säätää joustavista lainvalintasäännöistä henkilöiden liikkuvuuden huomioon ottamiseksi ja myös yhteisen asuinpaikan valtion jättäneen aviopuolison oikeuksien suojaamiseksi takaamalla samalla se, että asianomaisella on todellinen side toimivaltaa käyttävään jäsenvaltioon (ks. vastaavasti tuomio 29.11.2007, Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, 26 kohta).

51 Tästä seuraa, että vaikka avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, jonka on nostanut kolmas henkilö, kuuluu asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan, tätä kolmatta henkilöä sitovat aviopuolisoiden hyväksi määritellyt toimivaltasäännöt. Tämä tulkinta ei poista kyseiseltä kolmannelta henkilöltä oikeutta saada asia käsitellyksi tuomioistuimissa, koska tämä voi vedota muihin tämän asetuksen 3 artiklassa säädettyihin toimivaltaperusteisiin.

52 Näin ollen asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidennessä ja kuudennessa luetelmakohdassa tarkoitettu hakijan käsite ei kata muita henkilöitä kuin aviopuolisot.

53 Edellä esitetyn perusteella kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidettä ja kuudetta luetelmakohtaa on tulkittava siten, että avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen nostanut muu henkilö kuin toinen puolisoista ei voi vedota mainituissa säännöksissä säädettyihin toimivaltaperusteisiin.

Oikeudenkäyntikulut

54 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen**
(EY) N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava siten, että avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva kanne, jonka kolmas henkilö on nostanut toisen puolison kuoltua, kuuluu asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisalaan.

2) **Asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan viidettä ja kuudetta luetelmakohtaa on tulkittava siten, että avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan kanteen nostanut muu henkilö kuin toinen puolisoista ei voi vedota mainituissa säännöksissä säädettyihin toimivaltaperusteisiin.**

Allekirjoitukset